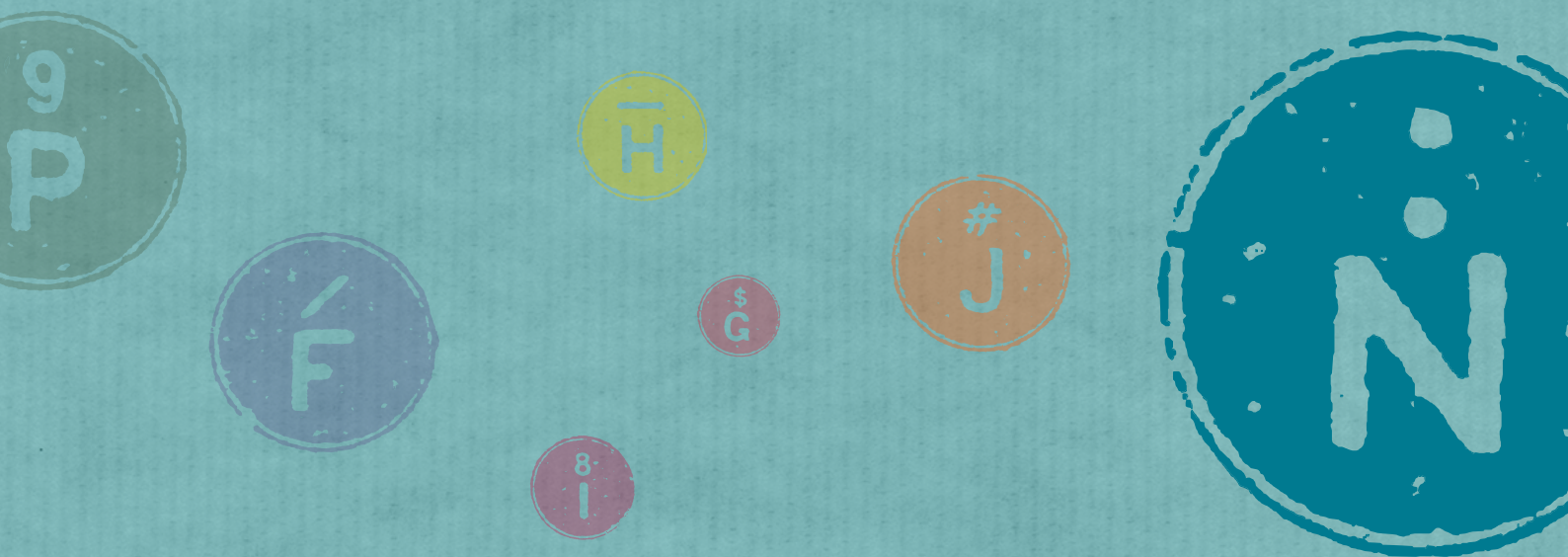

Maria Coloma Mairata Munar

I... quatre

*Rosa d'Or de la Pau de Narració Curta
dels Premis Castellitx*

ALGAIDA, 2009

Col·lecció Binària · Premis Castellitx · PC-2009-N-R-0233-0174

© del text: Maria Coloma Mairata Munar

© de l'edició: Ajuntament d'Algaida, 2020

Coberta, maquetació i disseny de la col·lecció: Bartomeu Salas Mascaró

Coordinació editorial: Bartomeu Salas Mascaró

Ajuntament d'Algaida

C/ del Rei, 6 · 07210 Algaida (Illes Balears)

Tel.: 971 12 50 76 · 971 66 56 79

ajuntament@ajalgaida.net

premiscastellitx@ajalgaida.net

biblioteca@ajalgaida.net

www.ajalgaida.net

Queden totalment prohibides, sense l'autorització per escrit dels titulars del copyright, qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació, total o parcial, d'aquesta obra.

Maria Coloma Mairata Munar

I... quatre

*Rosa d'Or de la Pau de Narració Curta
dels Premis Castellitx*

ALGAIDA, 2009

La narració *I... quatre*, de Maria Coloma Mairata Munar, fou guardonada amb la Rosa d'Or de la Pau al XXXIII Premi de Narració Curta dels Premis Castellitx 2009. En foren jurats Pere Fullana Puigserver, Gabriel Janer Manila, Pere Mulet Cerdà i Antoni Vidal Ferrando.

I... quatre

EL CALIU REPRÈN AMB FORÇA. En Damià deixa el bufador recolzat a devora la xemeneia. S'ha convertit en l'únic luxe de ca seva. Situat al carrer Nou d'Algaida tot just passat el pou. Sé li fa gran, ja que té primera planta i segona. No hi ha rajoles, i tot està entrespolat. A la segona planta hi ha la sala, on hi guarda les tomàtigues de ramillet penjades d'una biga amb tatxes, just devora les sobrassades. S'escalfa, ajunta les mans i mira la porta. El carrer Nou és un carrer poc transitat, i en Damià tot d'una coneix quan hi passa algú, i se'n queda escoltant el renou.

Amb el temps, ha arribat a identificar a cadascun dels veïnats sense haver de sortir. En coneix perfectament les maneres de moure's i de caminar. Entre aquests hi ha na Tonina, que sempre que fa panades o qualque pastís n'hi du un tros. És home de poques paraules, i li agraeix tot amb una mirada i un bon somriure. Amb la mà dreta es sol tocar la panxa com volent dir que se les menjarà. Quan ella està a punt d'anar-se'n, li diu baix: «Gràcies!». Sempre segueix el mateix ritual. A na Tonina la gratifica dur-li el menjar. És la veïnada de davant, i ja fa més de vint i dos anys que l'obsequia amb petits regals culinaris. Quan ho fa, ho deixa directament a dins la cuina.

Es coneix ben bé la casa, al fons dels tres aiguavessos s'ubica la cuina que en comptes de tenir porta, té una cortina de tela amb quadros blaus i blancs. A dedins el mobiliari està compost per una taula redona, amb un televisor amb bateria que mai encén. En ple 2006, encara es veu

en blanc i negre. El renta plats és de pedra, i sol haver-hi dues ribelles de plàstic a damunt. No hi ha grifons i sempre que escura treu l'aigua de la cisterna en un poal i la posa en el ribell per espassar. El que sobra ho calenta en una olla.

Per fer-ho empra butà que va amb bombona petita i només té dos fogons. De la paret de penja un calendari de Cas Colau, amb una fotografia d'una natura morta. Li agrada molt el calendari.

—És ben guapo, eh? Tonina! —li va dir ahir quan li va regalar un tros de pastís de xocolata.

—Sí que és vera!

Quan s'ha de canviar el mes en gira les pàgines anant molt alerta. A vegades frisa i tot de passar pàgina, malgrat que la imatge continuï sent la mateixa. Li agrada mirar els dies del calendari, i pensar en com avança el temps. En Damià té les mans arrugades, plenes de dureses i li és confortable el tacte del paper. Al matí, ha anat a cavar un poc les cols, i a treure quatre grells, els ha deixat damunt la taula de la cuina. A fora vila hi troba serenor i pau. És pràcticament l'únic que l'ha envoltat durant tota la seva vida.

El foc agafa cada vegada més força i per ajudar-lo mou la llenya. Pràcticament l'únic entreteniment d'en Damià és la radio i el diari. L'encén, es tracta d'una radio que es fabricava als anys cinquanta, de la marca Rolama. L'aparell té un ull vermell que és un dispositiu que permet localitzar amb major precisió les freqüències, i per tant millorar la seva recepció de so. Es posa a devora l'altaveu, i a davant la xemeneia.

Es mira el caliu i reposa. El seu rostre i el seu gest roman impassible mirant el foc. És calb, calçons foscs i sol dur una gafa quan va amb bicicleta. Sé la treta només arribar a casa.

En comptes de tenir bany, té un petit escossat al corral. El mateix que hi havia a la casa quan els seus pares la compraren. Ara ell ja té 82 anys. Resulta estrany viure de manera humil, en l'entorn dels crèdits, i del viure per damunt del nivell de vida que ens podem permetre. En Damià s'ha convertit en símbol d'un passat no molt llunyà en el temps, però si en costums i en hàbits, arran d'haver passat a ser una societat basada en l'agricultura a una turística. Ara ell representa sense saber-ho una finestra que ajuda al jovent del poble a mirar més lluny. Sempre va somi-

ar viure un futur ple de llibertat i de respecte, i es sent tranquil amb l'entorn que l'envolta. Fins i tot, a vegades mira amb enveja als nins d'avui en dia.

Té sembrat menta, i una mica de moradui. El sol brilla en el seu esplendor. Una margalidera a punt de treure flor, està entre dos fassers i enmig d'una olivera. El corral és precedit per una pica d'aigua que roman buida, a dedins hi creixen males herbes.

—Qualqué dia l'ompliré! —li va dir a na Tonina recentment.

Al poble els més grans coneixen la història d'en Damià. Amb vint-i-cinc anys pareixia molt més gran, ja que no li restava cap pèl al seu cos. Ni tan sols a les celles. Els més menuts havien sentit explicar que aquest home havia tengut un gran trauma en temps de la guerra civil. Però na Joana, una veïnada seva de sis anys encara no havia sentit explicar anècdotes sobre ell. Només sabia que tenia molts moixos a casa seva.

Un dia, la mare de na Joana, una dona jove d'uns 30 anys caminava amb ella pel carrer Nou i quan van passar per davant ca'n Damià, va sortir un moix del forat de la porta. Era un siamès petit.

—Mira mama un moixet!

—Agafa'l no fos cas que l'atropelles un cotxe!

La nina el posà en els seus braços i el tornà ficar al forat.

En Damià tot just sentir moviment al darrera de la seva entrada va obrir i va mig guaitar, però no ho va fer del tot.

—Té por aquest home de sortir? —va dir la nina baixet. La mare li va aixecar el dit índex de la mà dreta, en símbol del silenci que volia que fes.

La seva mare l'estirà fort:

—Venga Joana!

L'home va sortir del tot i li va fer un somriure a la nina.

—He vist a l'home del tot! Ha sortit! —La mare la va tornar estirar.

—Si li agraden molts els moixos a en Damià, és un home que en té molts... però fes via que jo he de fer el dinar!

Tenia dues moixes i un moix. Els va tenir a les dues embarassades al mateix temps, una va concebre quatre moixos, i a l'altra n'hi sortiren

amb vida dos, una moixa i un moixet, d'entre tres de morts. En Damià els hi va retirar, i a partir d'aquest moment no en va voler donar cap a ningú. Tenia nou moixos en total repartits per tota la casa.

L'endemà, la nina passà per davant la seva porta després d'haver comprat un pa al forn de la creu. Es quedà mirant per si sortia algun moixet. Es va quedar plantada al davant de la casa d'en Damià, mentre aguanta-va el pa i engronsava la bossa. Romania a l'expectativa de què sortís al- gun moix, de cop va pressentir un moviment. La porta es va entreobrir i va mig sortir el cos d'en Damià.

Na Joana al veure'l, li va dir:

—Què em donaries un moixet?

Es va quedar pensatiu i li va anunciar amb el braç que anàs amb ell:

—En pots triar tu un! —va assegurar.

La nina avançà pels tres aiguavessos i una vegada al corral s'ensumà la menta i va veure els moixos que jugaven. Per menjar tenien dues pa- langanes de pinso i dues d'aigua. A més, per cadascun hi havia coixins a baix del porxo, tot just devora la llenya.

—Pots venir sempre que vulguis a jugar amb els moixos i si en tries un pot ser teu! —Va afirmar en Damià. Ella assentí amb el cap, mentre s'acotava per acariciar als animals.

En Damià baixa ràpidament la davallada del carrer del Campet. Es creua amb ell un ca de bestiar que aconsegueix esquivar. Ha passat la vuitantena i pràcticament des de petit que no ha baixat del seient.

Amb les mans arrugades i els dits tords sorprèn la força amb la que agafa el manillar.

Mostra el mateix ímpetu i la mateixa vehemència que anys enrere, quan conduïa amb la intenció de ser un corredor de bicicleta professional.

En Damià, admirava i somiava arribar a dedicar-se al ciclisme, com havia fet en Joan. Aquest havia quedat tercer a una volta a Catalunya. A més, amb els diners que havia guanyat havia posat una botiga al carrer del Colomer i comprà una egua amb la qual es dedicava a tragar es- querdas per fer la carretera de Cura. Aquesta de fet la varen picar ell i uns

quants d'homes que tenia llogat. A partir d'aquí, els negocis d'en Joan varen créixer ja que va posar una altra botiga al carrer del Sitjar número dos, que tenia carnisseria i cafè.

En Damià al conèixer-lo tenia dotze anys i va veure en ell un camí a seguir per fer negocis. Tot sonava molt bé:

—També tenc un cotxe nou de Ford! —El jove Damià escoltava amb atenció.

—M'has d'ajudar... però! Em volen matar!

El nin mirà amb els ulls ben oberts i s'encongí d'espatlles.

—Si m'amagues et donaré la meva bicicleta, una minaco! —Li va dir tot just oferint-li. El jove assentí amb el cap ben content de l'obsequi.

—Et duré aigua i una mica de pa! Amb aquesta vas guanyar la volta? —La pregunta es quedà enlaire. En Joan continuà mirant a la barreira de la finca:

—No li diguis res als teus pares! —En Damià es mirà la bicicleta de dalt i baix. Li tocà les rodes i mirà els radis... Tot just després se'n va anar cap a la cuina de ca seva ben animat. En tornar li va dur un tros de pa i un poc de llet a en Joan.

Va tornar en Damià amb el menjar:

—Et pots quedar aquí a la vaqueria, però només el moment de dinar.

—No et preocupis m'amagaré pel pinar d'aquí devora! —El nin va assentir.

—A mi em toca munyir les vaques, així que et puc venir a donar menjar.

—D'on li diràs que has tret la bicicleta als teus pares?

** ** *

Es mou entre l'austeritat, però no li falta un dia on no tengui el diari, es compra l'*Ultima Hora*. Entre les notícies que més li afecten es troba

La recuperació de la memòria històrica. Veu amb dolor i ràbia la sentència del jutge de l'Audiència Nacional, Baltasar Garzón que trasllada les competències a les dependències de cada comunitat autònoma. Ja mai es farà res per totes aquelles víctimes que va haver-hi. No hi haurà mai crims de guerra es diu a ell mateix.

Cultiva durant el dia a fora vila, arriba el vespre i es fa el seu sopar per ell tot sol. El vespre encara llegeix els diaris amb la llum de butà. Nor-

malment sopa pa amb oli, però té el barram fotut i guarda les crostes del pa, a dins un calaix de la taula.

Quan arriba el vespre, el carrer Nou es converteix en l'objectiu de nins i nines que toquen baula. Un, dos, tres... compten a fora abans de tocar a baula a la porta d'en Damià. Són un grup de varis nins i nines que es passegen pels carrers en processó.

El compte enrere dels nins i la nina li recorda a ell amb por quan va veure entrar el cotxe dels falangistes i acte seguit capturar en Joan i disparar-li quatre disparats.

Davant d'ell va veure com torturàvem i matàvem a l'home que ell havia ajudat a la vaqueria.

A vegades es tapa les orelles i comença a comptar engronsant-se al seu balanç, es queda a davant del foc i quan obri els ulls, el record es tant viu que es sorprèn que hagi passat tant de temps.

Dos disparats a la cama d'un guàrdia falangista que mentre li deia: «no em guanyaràs pus mai a córrer». Es tapa els ulls i recorda com varen carregar la pistola per tornar-la disparar. Tres, un tir al pit... Estava al cotxe dret, es tapava, els ulls i les orelles... Sabia que ell seria el següent. Quatre... va dir el soldat de la falange. El company li va treure la pistola. En Damià en recorda l'escena com si fos l'ahir més present. Els seus pares se'n varen salvar, perquè es va aclarir que no en sabien res de què en Joan hagués estat amagat a la vaqueria.

—I ara et toca a tu! —Va dir el soldat més jove.

Dels quatre falangistes que anaren a cercar-los a l'hort, n'hi havia dos que anàvem beguts. Els altres es varen encarregar de disparar i torturar a ne'n Joan, prop del Coll de la Grava, a la carretera que va de Montuïri a Sant Joan, concretament a una finca que es deia Horteta.

De fet els dos beguts varen acabar dormint. Els altres baixaren del cotxe, deixant el nin de dotze anys a dedins. Es varen posar a pixar. En Damià, llavors un nin tremolava de por. Va posar la seva mà a la maneta del cotxe, sense gairebé adonar-se compte del nirviós que estava i es va obrir la porta. Es va posar a córrer fort i així va ser com va poder anar-se'n. Finca amunt, finca avall no va deixar de córrer fins que va ser al seu hort i el primer que va fer va ser entrar a la vaqueria per veure si hi havia la bicicleta.

Els agents de la falange el varen deixar marxar: —només és un nin!
Poc temps després en Damià va perdre tot el pel del seu cós.

En Damià d'adolescent solia dur al manillar trossos d'herba i plantes medicinals que ja no li cabien al seient del darrera. Les cercava per les finques del voltant de ca seva, prop de Son Gual. Els aguantava amb la mà esquerra, la dreta estava ben a prop del fre. La seva mare, na Petra li havia encès la passió per les herbes medicinals. Va ser el mateix dia de San Joan quan en Damià tenia sis anys:

—La flor de Sant Joan, si te la beus a les dotze del mateix dia del sant és medicinal és aquesta flor groga! —Li digué la seva mare assenyalant-la.

La casa d'en Damià està pràcticament buida de mobles. Gairebé roman intacte, tal i com la deixaren els seus pares que mai hi havien viscut. La guardaven per quan fossin vells i deixessin fora vila. Però, aquest dia mai va arribar, ja que els pares d'en Damià es varen morir de passar pena i veure que els falangistes se'n duïen el seu fill per matar-lo.

Amb el record ben fresc, guarda de penyora la bicicleta d'en Joan, amb el seient negre, el cos de la bicicleta de color grana. És conscient que va fer tot el possible per salvar-li la vida a n'aquest home prop dels trenta anys. Però, no va poder ser i el mateix dia que aquest moria, va néixer el seu quart fill.

Na Tonina obri la porta amb una palangana de panades i el fa sortir al carrer per mostrar-li la seva neta. En Damià l'agafa amb braços i veu l'esperança i el futur reencarnats en aquesta nina de tan sols uns dies. En Damià l'agafa amb braços i veu l'esperança i el futur reencarnats en aquesta nina de tan sols uns dies.

En Damià és un home que mai ha tengut vicis. El seu veïnat de devora, en Joan li ofereix un cigarro.

—No en vull!

Na Tonina riu amb la nina.

—Em deixes agafar-la? —demana en Damià.

—Clar que sí!

—Para les dues mans, allarga-les! No se t'ha de caure!

L'observa amb tendresa i l'agafa anant alerta. Na Tonina se li acosta per devora donant-li suport amb les mans.

—Pas pena de què no te caigui!

—Ho fas molt bé Damià!

El padrí de la nina fuma el seu cigarro i li repeteix que l'agafa molt bé.

—Mai n'havia agafat cap d'infant tan petit! —Riu fort.

